

RAPPORT

Naturvärdesinventering avseende biologisk mångfald (NVI)
enligt Svensk standard SS 199000:2014

NATURVÄRDESINVENTERING AV JÄRLA STATIONSOMRÅDE NORR, NACKA KOMMUN

Pro Natura

Maj 2020

Föreliggande arbete följer svensk standard SS 19000:2014 – Naturvärdesinventering avseende biologisk mångfald (NVI)

Inventering, text och foto:

Pro Natura

Tråringen 66b

416 79 Göteborg

Telefon: 0728-544411

e-post: ola.hammarstrom@pro-natura.net

Pro Natura:

Kontaktperson och ansvarig handläggare: Ola Hammarström

Inventering: Ola Hammarström,

Foton: Ola Hammarström.

Beställare:

Nacka kommun

Kontaktperson: Viveca Jansson

Framsida:

Mycket gammal och grov ek (överst), blockig terräng med äldre tallar (nederst).

Innehållsförteckning

1. Sammanfattning	4
2. Uppdraget.....	5
2.1 Bakgrund.....	5
2.2 Syftet med NVI:n	5
2.3 Omfattning.....	5
3. Metodik.....	6
4. Allmänt om naturförhållandena	10
4.1. Geografi och bebyggelse.....	10
4.2. Naturförhållandena.....	11
4.3. Uppgifter om naturförhållandena från befintligt underlag	12
5. Beskrivningar av naturvärdesobjekt	13
6. Sammanfattning av naturvärdena i området.....	21
7. Litteratur och källor	22
7.1. Skriftliga källor.....	22
7.2. Kartor.....	23
7.3. Databaser och internet.....	23

Bilaga 1: Karta över inventeringsområdet

Bilaga 2: Karta över naturvärdesobjekten och deras naturvärdesklass

Bilaga 3: Karta över förekommande naturtyper

Bilaga 4: Karta över förekommande värdeelement – naturvärdesträd

1. Sammanfattning

I samband med att en ny detaljplan tas fram för ett mindre område norr om Värmdövägen vid pendeltågstationen Saltsjö-Järla, har Nacka kommun beställt en naturvärdesinventering av Pro Natura. Föreliggande naturvärdesinventering ska fungera som underlag att beakta värden avseende biologisk mångfald i detaljplanearbetet.

Inventeringen utfördes i april 2020 enligt Svensk standard 199000:2014 Naturvärdesinventering avseende biologisk mångfald (NVI). Detaljeringsgraden på inventeringen har varit *medel* och inventering har skett med tillägget *Naturvärdesklass 4* och *Värdeelement – naturvärdesträd*.

Sammanlagt inventerades cirka 1,7 ha. Totalt har tre naturvärdesobjekt avgränsats; två med högt naturvärde och ett med visst naturvärde. Värden för biologisk mångfald som påträffats i området är främst knutna till äldre träd av tall och ek. Bland naturvärdesträden har fem särskilt skyddsvärda träd, 18 efterträdare och ett dött träd identifierats. På tre träd noterades de rödlistade vedsvamparna talticka, *Phellinus pini* (NT) (på två tallar) och ekticka, *Phellinus robustus* (NT) (på en ek). Förekomsten av naturvärdesträd illustreras i bilaga 4.

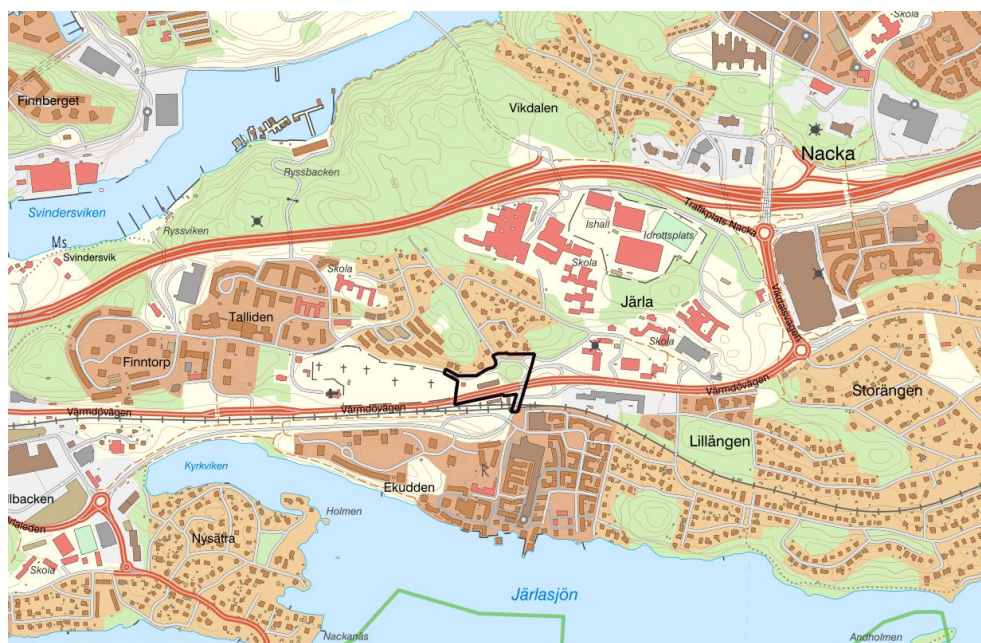
De gamla träden ingår i ett ekologiskt nätverk tillsammans med andra miljöer med gamla träd i tätortsnära småskogar och på äldre tomter på centrala Sicklaön. Även om inventeringsområdet är mycket litet, så spelar nätverket av gamla träd i dessa tätortsnära miljöer sannolikt en stor roll för biologisk mångfald. Områdets betydelse som spridningsväg mellan ädellövmiljöer lyfts fram i rapporten spridningsanalys Sicklaön (Ekologigruppen 2014).

Under sommaren 2020 har inventeringsresultatet kompletterats med ett riktat eftersök av den fridlysta arten skogsknipprot, *Epipactis helleborine*, som tidigare uppgivits från området (Pro Natura 2013). Emellertid kunde arten inte återfinnas och har troligen utgått från området.

2. Uppdraget

2.1 Bakgrund

I samband med att en ny detaljplan tas fram för ett mindre område norr om Värmdövägen vid pendeltågstationen Saltsjö-Järla, har Nacka kommun beställt en naturvärdesinventering av Pro Natura. Detaljplanen syftar till att skapa en tät stadsmiljö runt planerad tunnelbanestation med attraktiva allmänna platser och kvartersbebyggelse. I aktuellt planförslag möjliggörs cirka 400 bostäder och knappt 300 kvadratmeter verksamhetsyta i bottenplan. Detaljplanen syftar även till att ge planstöd för ombyggnad av omgivande vägar för att öka kapaciteten, samt till att ge skydd åt biologiskt värdefulla träd. Föreliggande naturvärdesinventering ska fungera som underlag för att beakta värden avseende biologisk mångfald i detaljplanearbetet.

Figur 1. Planområdet centralt på Sickläön.

2.2 Syftet med NVI:n

Genomförd NVI syftar till att kartlägga och naturvärdesbedöma förekommande naturvärden inom det område som redovisas på karta i bilaga 1.

2.3 Omfattning

Inventeringen följer den nationella standarden för naturvärdesinventering SS 199000:2014, med tilläggen "naturvärdesklass 4" och "värdeelement - naturvärdesträd".

Inventeringen har genomförts med detaljeringsgraden som i ovan nämnda standard benämns "Fältnivå medel". Detta innebär att naturvärdesobjekt med en yta om 0,1 ha eller mer ska kunna identifieras samt linjeformade objekt med en längd om minst 50 meter samt en bredd om minst 0,5 meter identifieras.

Det ska framhållas att detta, enligt standarden för naturvärdesinventering (NVI), är en sammanställning och bedömning av värden utifrån aspekten biologisk mångfald. Någon bedömning av områdets eventuella geologiska, geomorfologiska eller hydrologiska värden ej har gjorts.

I detta arbete ingår heller ingen bedömning av den kulturhistoriska miljön. Inte heller innehåller detta arbete någon bedömning av områdets sociala värden eller värden för friluftslivet.

Fältarbetet genomfördes under april 2020 med kompletterande eftersök av skogsknipprot under juli 2020.

3. Metodik

Naturvärdesinventeringen har genomförts enligt standarden för naturvärdesinventeringar (NVI) SS 199000:2014. För detaljer i denna så hänvisas till standarddokumenten Svensk Standard SS 199000:2014 och Teknisk rapport SIS-TR 199001:2014.

Grunden i denna standard är att på ett transparent, upprepbart och väldefinierat sätt genomföra *naturvärdesbedömningar* vad gäller biologisk mångfald. Syftet med en naturvärdesinventering är att identifiera och avgränsa de geografiska områden i landskapet som är av positiv betydelse för biologisk mångfald samt att dokumentera och naturvärdesbedöma dessa. Ett områdes naturvärde redovisas genom att det tilldelas en naturvärdesklass. Naturvärdesinventeringar kan genomföras med olika ambitionsnivåer beroende på syftet med inventeringen. Detta gäller huruvida fältarbete ska genomföras eller ej, vilken detaljeringsgrad inventeringen ska ha (vilken som är minsta obligatoriska karteringsenhet) och om inventeringen ska ha några tillägg (t.ex. identifiering av objekt med generellt biotopskydd, inventering av särskilda arter, identifiering och avgränsning av områden som har naturvärdesklass 4). I denna inventering ingår tilläggen naturvärdesklass 4 och värdeelement – naturvärdesträd.

En viktig princip i arbetet med naturvärdesinventering enligt standarden är att naturvärdesbedömningen ska utgå från två olika bedömningsgrunder – *bedömningsgrund art* och *bedömningsgrund biotop*. Den första avser i vilken grad arter och arters förekomst bidrar till naturvärdet. Den andra är en bedömning av hur biotopen bidrar till den

biologiska mångfalden. De båda bedömningsgrunderna är naturligtvis beroende av varandra så att högre värde från biotopsynpunkt normalt leder till att området också har värden i form av artförekomster.

Ett viktigt begrepp vid användningen av arter som bedömningsgrund är begreppet *naturvårdsart*. Enligt standarden för naturvärdesinventeringar (NVI) så är naturvårdsart en art som indikerar att ett område har naturvärde eller som i sig själv är av särskild betydelse för biologisk mångfald. Detta är i linje med ArtDatabankens definition av begreppet (ArtDatabanken 2013). Enligt ArtDatabanken är naturvårdsarter ett samlingsbegrepp för skyddade arter, rödlistade arter, typiska arter, ansvarsarter, signalarter och nyckelarter. I standarden hanteras dock nyckelarter separat och ingår därmed inte i begreppet naturvårdsart. Signalarter markeras i listorna över naturvårdsarter med "S" och typiska arter med "T". Rödlistade arter markeras med artens rödlistningskategori, "NT", "VU", "EN", "CR" och "DD".

I denna inventering har främst arter som användes i Skogsstyrelsens nyckelbiotopsinventering (Skogsstyrelsen 2014), vilka bedöms indikera förhöjda naturvärden i skogsmiljöer, använts som signalarter.

Viktiga faktorer vid bedömning av ett områdes biotopkvalitet är:

- Naturlighet
- Processer och störningsregimer
- Strukturer
- Element
- Kontinuitet
- Naturgivna förutsättningar
- Förekomst av nyckelarter
- Läge, storlek och form

Strukturer och element är av särskild betydelse vid bedömningen eftersom de är företeelser som kan uppfattas i fält. De används därför i många fall för att indirekt bedöma förekomst av andra biotopkvaliteter, som t.ex. naturlighet, processer och störningsregimer, kontinuitet, naturgivna förutsättningar och vissa nyckelarter.

Biotopens värde beror också på hur sällsynt och hotad den är.

I standarden finns också angivet hur olika *naturtyper* ska benämnas. En naturtyp är en sammanfattande benämning på en grupp biotoper med gemensamma kännetecken. I naturvärdesinventeringen grupperas biotoperna i följande naturtyper: Infrastruktur och bebyggd mark, täkt och upplag, park och trädgård, åkermark, äng och betesmark, igenväxningsmark, skog och träd, myr, fjäll, berg och sten, sandmiljö, grund marin

mjukbotten, grund marin hårbotten, djup marin mjukbotten, djup marin hårbotten, biogent rev och bubbelrev, antropogen marin miljö, grund sjö, djup sjö, småvatten, vattendrag, antropogen limnisk miljö, havsstrand samt limnisk strand. Begreppet naturtyp används ibland, både i vanligt tal och i biologiska sammanhang, med något annorlunda betydelse. Ett exempel är Natura 2000 som använder naturtyp i en annan betydelse.

Ett viktigt resultat av en naturvärdesinventering är att *naturvärdesobjekt* identifieras, avgränsas, bedöms och beskrivs. Ett naturvärdesobjekt i en naturvärdesinventering är ett avgränsat geografiskt område med naturvärde, som utgörs av en dominerande naturtyp och som kan bedömas till en och samma naturvärdesklass. I standarden ska ett naturvärdesobjekt vara ett sammanhängande geografiskt område.

De naturvärdesklasser som används i naturvärdesinventeringen är:

- Naturvärdesklass 1 - högsta naturvärde
- Naturvärdesklass 2 - högt naturvärde
- Naturvärdesklass 3 - påtagligt naturvärde
- Naturvärdesklass 4 – visst naturvärde

Enligt uppdragsbeskrivningen ska naturvärdesinventeringen vid området Järla norr utföras som fältinventering med detaljeringsgrad medel. Detta innebär att minsta objekt som ska identifieras är en yta av 0,1 ha eller mer eller ett linjeformat objekt med en längd av 50 m eller mer och en bredd av 0,5 m eller mer. De områden som redovisas i denna inventering är de som uppnått naturvärdesklass 4 eller högre.

I denna inventering nådde inga områden upp till naturvärdesklass 1 högsta naturvärde.

Det område som inventerats framgår av bilaga 1 medan avgränsning av naturvärdesobjekt och naturvärdesklassning redovisas på karta i bilaga 2.

Följande moment har utförts i NVI:n:

Förarbete

1. Sammanställning av tidigare dokumentation om naturen i inventeringsområdet.
2. Potentiella naturvärdesobjekt har avgränsats.
3. Fältkartor för arbetet där potentiella naturvärdesobjekt är markerade har tagits fram. Fältkartorna har innehållit en bakgrund med ortofoto – och har varit i skalan 1:3 000.

Fältarbete

Inventering har genomförts i hela det område som redovisas i bilaga 1. I detta område har naturvärdesobjekt som tillhör naturtyperna Skog och träd och Infrastruktur och

bebyggd mark urskilts. Namnskicket för att benämna olika biotoper följer där så är möjligt Sydsvenska lövskogar (Löfgren & Andersson 2000), Handbok för inventering av nyckelbiotoper (Skogsstyrelsen 2014) samt KNAS (Jönsson 2009). För naturtypen Infrastruktur och bebyggd mark har biotoperna välgkant och gräsmatta använts. Dessa är inte definierade i någon vedertagen inventeringsmetodik men anses vara tillräckligt lättförståeliga och tydliga för att beskriva biotopens karaktär.

Det finns ingen vedertagen definition för vad ett naturvärdesträd är. Metoden i denna inventering har följt Åtgärdsprogram för särskilt skyddsvärda träd (Höjer & Hultengren 2004) med tilläggen efterträdare för grova och gamla träd, (d.v.s. träd som inte når definitionen för mycket gamla träd eller jätteträd men som börjar uppnå en ansevärd ålder/grovlek) samt värdträd för naturvårdsarter och boträd. Naturvärdesträd har i detta arbete definierats enligt nedan:

- **Jätteträd** (≥ 100 cm \emptyset)
- **Grova träd – efterträdare** (70–99 cm \emptyset)
- **Mycket gamla träd** (tall, ek, gran, bok ≥ 200 år, övriga trädslag ≥ 140 år)
- **Gamla träd – efterträdare** (tall, ek, bok 150–199 år, gran 120–199 år, övriga trädslag 100–139 år)
- **Värdträd för naturvårdsarter** (rödlistade arter, signalarter och skyddade arter)
- **Hålträd** (≥ 40 cm \emptyset)
- **Boträd** (träd med uthackade bohål)

Inga provborringar för att bestämma trädålder har utförts. Trädålder har uppskattats utifrån strukturer i trädets växtsätt (grovlek, kronstruktur, mängd död ved i kronan, barkstruktur, etc.). Således finns en viss osäkerhet i åldersbestämningarna, framförallt gällande senvuxna tallar som kan vara svåra att åldersbestämma utan provborring.

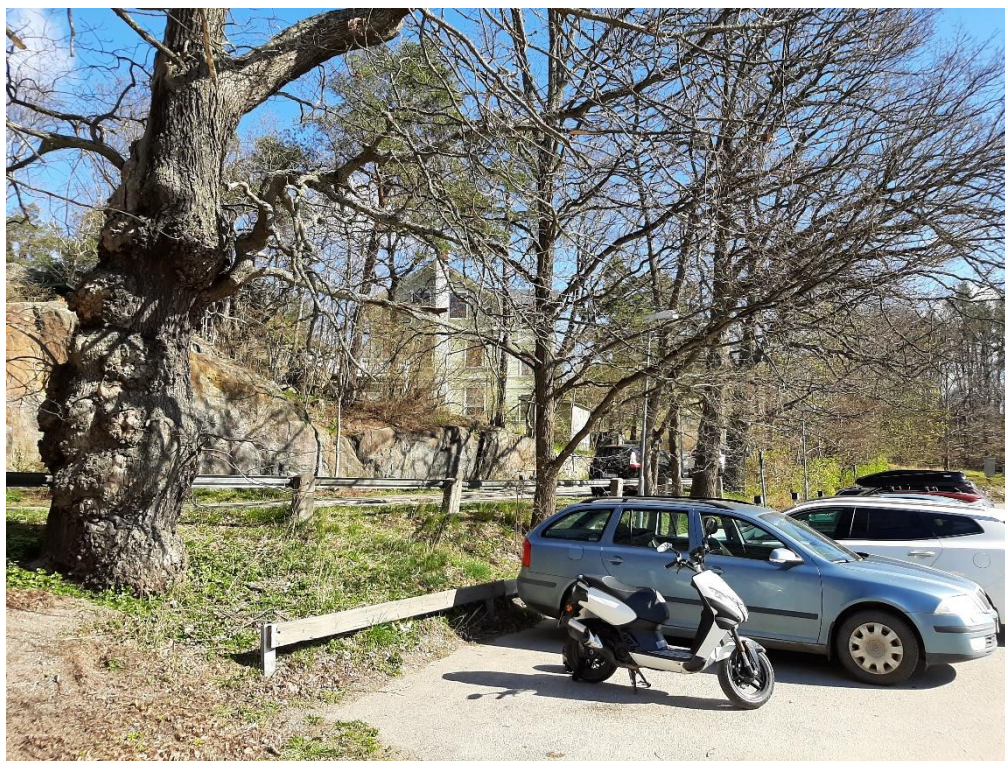
Rapportering

Rapporteringen följer standarden och för detaljer hänvisas till standarddokumenten. Om inga kommentarer anger annat så är redovisade naturvårdsarter noterade under denna naturvärdesinventering.

4. Allmänt om naturförhållandena

4.1. Geografi och bebyggelse

Inventeringsområdet är ca 1,7 ha stort och utgörs av områdena nordväst om Järla viadukt, centralt på Sicklaön i Nacka kommun. Merparten av inventeringsområdet består av vägar, parkering och andra ytor som hör till infrastrukturen. Centralt i området ligger en större byggnad med verksamhetslokaler. Insprängt bland de hårdgjorda ytorna finns små trädbärande grönområden. Det direkt omgivande närområdet utgörs av villabegyggelse brutet av vägar och små skogsbestånd, flerbostadsbebyggelse samt Nacka kyrkas begravningsplatser. Det närmaste något större naturskogsområdet är Ryssbergen/Vikdalen (ca 30 ha) som ligger ca 500 m norrut, på andra sidan Värmdöleden, 400 m söder om inventeringsområdet finns den långsträckt Järlasjön. Sicklaön är idag tätt bebyggd med i huvudsak bebyggelse som tillkommit under 1900-talet. De stora industrikomplex som växte upp längs Saltsjöbanan och Värmdövägen under 1800-talets andra och 1900-talets första hälft, har under 2000-talets början ersatts av bostäder och köpcentrum.

Figur 2. Inventeringsområdet karaktäriseras av gamla träd i anslutning till vägar och andra hårdgjorda ytor.

4.2. Naturförhållandena

Sicklaön är en halvö som avgränsas av vatten. Norrut finns Lilla Värtan och farleden in mot centrala Stockholm. I söder begränsas ön av den gamla farleden Järslasjön, som är en sötvattensfylld sprickdal, och i öster av Skurusundet.

Utmärkande för de naturgeografiska förutsättningarna i regionen är ett sprickdalslandskap där långsträckta sjöar och lerfyllda, fördom uppodlade, dalbottnar fyller ut sprickdalarna. De mest uttalade sprickdalarna är orienterade från väst mot öst på Sicklaön. Ett annat stråk går från nordväst mot sydost. Berg och branter dominerar terrängen och högsta punkten är ca 70 m.ö.h. Naturgeografisk region är Svealands sprickdalsterräng med lerslättdalar och sjöbäcken. Berggrunden utgörs främst av gnejser av hög ålder och urberget har här genomgått stora förändringar genom veckning.

Förutom de ovan nämnda vattnen som begränsar Sicklaön finns flera mindre sjöar. Tidigare fanns ytterligare sjöar och våtmarker som idag har dikats ut. De odlade stråken har varit få och små. Idag saknas helt odlingsmark bortsett från betesmarker i Nyckelviken.

Skogen är talldominerad där de högst belägna delarna intas av gles hållmarksskog. Tallskogarna är som regel påtagligt gamla och med lång kontinuitet. Naturskogskaraktären förstärks i bergbranter där inslaget av grova torrträd ofta är större. Skogsbruket har egentligen aldrig nått Sicklaön varför tallar som är flera hundra år inte är ovanliga. Belägenheten på en halvö har säkert bidragit till att områdets natur kunnat bevaras så väl. Graninslaget blir ställvis dominerande där jordtacket är något tjockare, ofta i nordsluttningar, men bildar sällan större bestånd. Lövskog av naturskogskaraktär finns längs branter där ek och lind dominerar.

I djupare dalgångar har lövskogen tydligare kulturpåverkan där den nyttjats för bete och grova träd bildar ett glesare trädkikt. Nyckelvikens många hundra gammelekar utgör ett bra exempel. Mestadels är bergrunden sur och fattig men avviker på ett par ställen med fickor av rikare berg- och jordarter.

Skyddad natur förekommer i Nyckelviken och Långsjöns naturreservat och ytterligare områden har föreslagits att bli skyddade, t.ex. Ryssbergen/Vikdalen. Marker med gamla träd är rikligt förekommande i tätortsnära småskogar och på gamla tomter runtomkring på centrala Sicklaön.

Figur 3, 4 och 5. Äldre träd innehåller ofta strukturer som är viktiga för t.ex. många arter av insekter. Här visas vedblottor och mindre håligheter från ek (kläckhål från skalbaggen skäggig trägnagare *Xestobium rufovillosum*), klibbal och tall inom inventeringsområdet

4.3. Uppgifter om naturförhållandena från befintligt underlag

Ingen del av det aktuella inventeringsområdet är beläget inom område som klassats som riksintresse. Inom aktuellt inventeringsområde saknas särskilda områdesbestämmelser för Natura-2000, naturreservat, biotopskyddsområde eller liknande. Inventeringsområdet omfattas i dagsläget ej heller av strandskydd. Ingen del av det aktuella inventeringsområdet har heller ej omfattats av de tematiska inventeringar som utförts på nationell nivå, såsom våtmarksinventeringen, ängs och betesmarksinventeringen, nyckelbiotopsinventeringen och sumpskogsinventeringen.

Två tidigare inventeringar av naturvårdsintressanta träd behandlar hela eller delar av inventeringsområdet (Pro Natura 2013; Naturföretaget 2016). I båda dessa har flera träd (framförallt av ek och tall) med värden för biologisk mångfald identifierats. Definitionen av naturvärdesträd i de tidigare inventeringarna skiljer sig något från den metodik som använts i denna inventering.

En mindre del av inventeringsområdet överlappar med en tidigare utförd naturvärdesinventering (Pro Natura 2019). I det överlappande området har inga naturvärdesobjekt avgränsats, vare sig i föreliggande eller tidigare utredning.

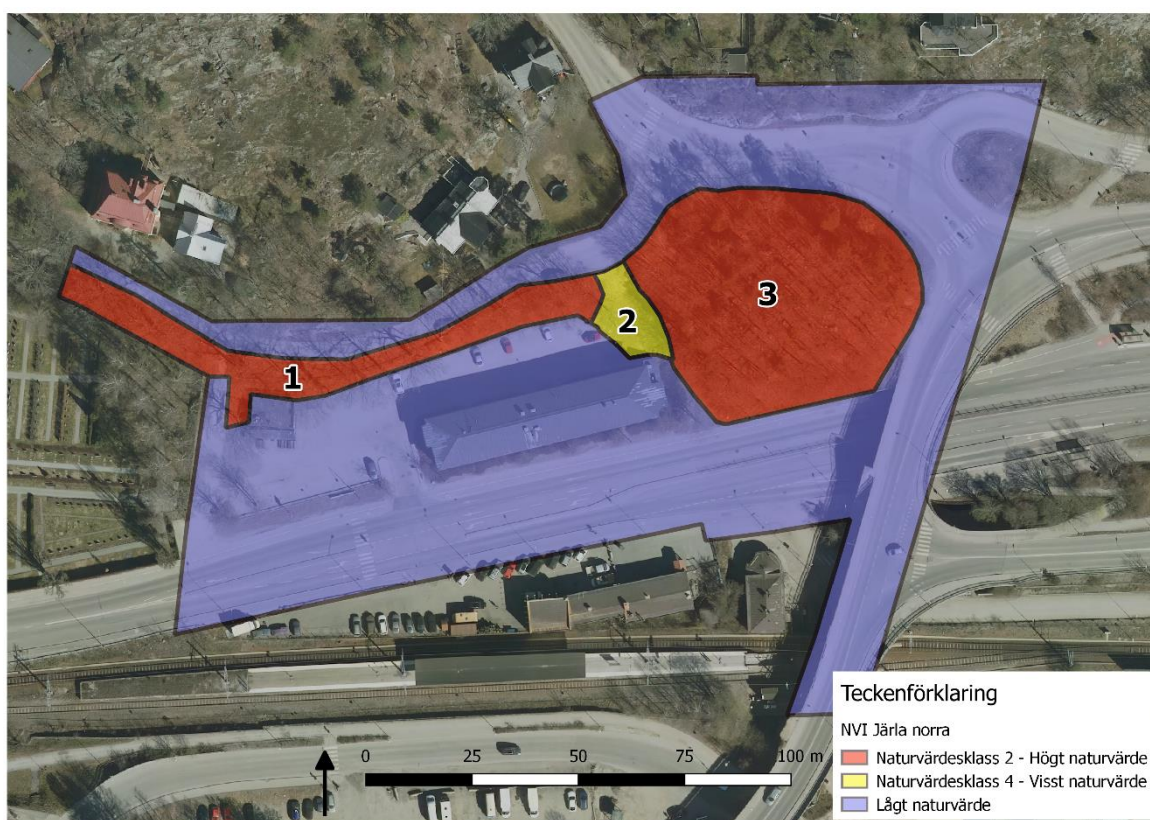
Inventeringsområdet ligger i ett stråk som i rapporten *Spridningsanalys Sicklaön* (Ekologigruppen 2018) utpekats som "de viktigaste spridningsvägarna mellan ädellövmiljöer". Detta är bl.a. relevant för bedömningen av naturvärdesobjekt 1.

Inom inventeringsområdet finns ett fåtal artfynd rapporterat från Artportalen/Observationsdatabasen. Dessa redogörs för, där det är relevant, under de enskilda beskrivningarna av naturvärdesobjekten. Uppgifter om området saknas i

Grönstrukturprogram för Nacka kommun (2011) och dess underlagsrapport (Ekologigruppen 2009).

5. Beskrivningar av naturvärdesobjekt

Tre naturvärdesobjekt av naturtyperna Skog och träd samt Infrastruktur och bebyggd mark har identifierats. Två av dessa bedömdes ha högt naturvärde och ett visst naturvärde.

Figur 6. Karta över inventeringsområdet och avgränsade naturvärdesobjekt samt deras naturvärdesklass.

Naturvärdesobjekt 1

Objekt-ID Järla norra 1	Naturvärdesklass 2
Inventeringsdatum 2020-04-17 2020-07-01	Inventerare Ola Hammarström, Pro Natura
Biotoper Lövträd	Areal 0,11 ha
Naturtyper Skog och träd	Natura 2000 naturtyper Uppfyller ej kriterier

Översiktlig beskrivning

Naturvärdesobjektet utgörs av en smal remsa bevuxen med lövträd mellan gamla landsvägen (som numera heter Kyrkstigen) och parkeringen centralt i inventeringsområdet. I trädskiktet återfinns gammal och medelålders ek, klibbal, körsbär samt yngre lönn. Buskskiktet utgörs av lönnslly, hägg, liguster, rosenbuskar, ung hassel och kaprifol. Slänten som träden växer i sluttar åt söder och marken är påverkad av närheten till de hårdgjorda ytorna på båda sidor med flyttade jordmassor och spillmaterial från vinterväghållning. Centralt i naturvärdesobjektet växer en mycket gammal ek (uppskattningsvis +300 år).

Trädet har en död topp och stora partier av vedblottor med kläckhål från flera olika vedlevande insekter (bl.a. skäckig trägnagare *Xestobium rufovillosum*) Troligen är trädet också ihåligt. Tidigare har det noterats förekomst av signalarterna blodsopp och skogsknipprot i anslutning till detta träd. Längre västerut finns två grova och gamla spärrgreniga ekar som bedöms vara ca 200 år gamla. På ett av dessa träd noterades den rödlistade vedsvampen ekticka, *Phellinus robustus* (NT). Längre österut i naturvärdesobjektet återfinns finns ett antal efterträdande ekar som bedöms vara runt 150 år eller strax därunder. Även på de lite yngre lövträden finns i viss mån strukturer som har betydelse för biologisk mångfald, såsom döda grenar och mindre stamhåligheter. Förekomst av blåsippa och tidigare fynd av skogsknipprot tyder på att marken är av ett något rikare slag.

Figur 7. Mycket gammal ek med gott om vedblottor.

Under sommaren 2020 har inventeringsresultatet kompletterats med ett riktat eftersök av den fridlysta arten skogsknipprot, *Epipactis helleborine*, som tidigare uppgivits från området (Pro Natura 2013). Emellertid kunde arten inte återfinnas och har troligen utgått från området. Marken är torr-frisk och fältskiktet är präglad av arter som gynnas av störd mark såsom kirskaål, löktrav, strimsporre, snärjmåra, ryssgubbe, revfingerört. Ställvis är floran mer skogspräglad med arter som vitsippa, blåsippa, lundgröe, knölklocka och bergslok. På knölklocka noterades flera individer av blåklocksbi, *Melitta haemorrhoidalis*, födosöka.

Bedömningsgrund biotopvärde

Området bedöms hysa ett påtagligt biotopvärde genom förekomsten av mycket gamla ekar och efterträdare. De gamla träden förekommer i ett nätverk tillsammans med andra miljöer med gamla träd i tätortsnära småskogar och på äldre tomter på centrala Sicklaön och ekarna har troligen betydelse som spridningslänk till andra områden med ekvärdet.

Bedömningsgrund artvärde

Objektet bedöms hysa ett påtagligt artvärde genom förekomst av en rödlistad art och signalarter.

Naturvårdsarter:

- Ekticka, *Phellinus robustus* (NT)
- Blåsippa, *Hepatica nobilis* (S)

Tidigare fynd:

- Blodsopp, *Neoboletus luridiformis* (S)
- Skogsknipprot, *Epipactis helleborine* (S) **UTGÅNGEN**

Sammanfattande naturvärdesbedömning

Naturvärdena i området är framförallt knutna till de gamla och äldre lövträden samt arterna knutna därtill.

Sammanfattningsvis bedöms området hysa ett högt naturvärde motsvarande klass 2.

Tidigare inventeringar

Flera naturvärdesträd (med definitioner som skiljer sig något från den metodik som använts i denna inventering) har identifierats inom naturvärdesobjektet (Pro Natura 2013; Naturföretaget 2016). I rapporten Pro Natura 2013 anges också fynd av signalarterna blodsopp och skogsknipprot. Den sistnämnda har emellertid inte kunnat återfinnas vid riktat eftersök.

Lagligt skydd

Tre av ekarna i området når kriterierna för särskilt skyddsvärda träd. Negativ påverkan på skyddsvärda träd är samrådspliktigt enligt 12 kap. 6 § miljöbalken.

Blåsippa är fridlyst genom 8 och 9 § i artskyddsförordningen.

Naturvärdesobjekt 2

Objekt-ID Järla norra 2	Naturvärdesklass 4
Inventeringsdatum 2020-04-17	Inventerare Ola Hammarström, Pro Natura
Biotoper Väggkant Gräsmatta	Areal 0,03 ha
Naturtyper Infrastruktur och bebyggd mark	Natura 2000 naturtyper Uppfyller ej kriterier

Översiktlig beskrivning

Naturvärdesobjektet utgörs av en mindre, öppen yta i anslutning till vägen Kyrkstigen och den större parkeringsytan. Merparten av området sluttar brant åt väster och söder. Sluttningen är bevuxen med smalbladiga gräs och torkmarksörter såsom femfingerört, röllika, nagelört, rotfibbla, smultron, samt rikliga mängder av gråfibbla. I de omgivande gräsmarkerna växer bl.a. löktrav, blå- och vitsippa, I de brantaste delarna mot parkeringen finns gott om blottad, mager mineraljord. Biotoper med tillgång till sandiga jordblottor och rikligt med blommande örter har betydelse som miljö för insekter som gräver ut bohål i marken, t.ex. många arter av vildbin och grävsteklar. I skogsbrynet växer även rosenbuskar.

Figur 8. Rikligt med gråfibbla i anslutning till blottad mineraljord i slänten ned mot parkeringen.

Bedömningsgrund biotopvärde

Området bedöms hysa ett visst biotopvärde genom förekomst av lämpliga miljöer för insekter med blottad, mager mineraljord i anslutning till marker med blommande växter och buskar.

Bedömningsgrund artvärde

Objektet bedöms hysa ett obetydligt artvärde.

Naturvårdsarter:

- Blåsippa, *Hepatica nobilis* (S)

Sammanfattande naturvärdesbedömning

Naturvärdena i området är knutna öppen mark med magra jordblottor och viss blomrikedom. En miljö som har betydelse för många olika typer av insekter.

Sammanfattningsvis bedöms området hysa ett visst naturvärde motsvarande klass 4.

Tidigare inventeringar

Saknas.

Lagligt skydd

Blåsippa är fridlyst genom 8 och 9 § i artskyddsförordningen.

Naturvärdesobjekt 3

Objekt-ID Järla norra 3	Naturvärdesklass 2
Inventeringsdatum 2020-04-17	Inventerare Ola Hammarström, Pro Natura
Biotoper Ek-tallskog av bergig typ	Areal 0,28 ha
Naturtyper Skog och träd	Natura 2000 naturtyper Uppfyller ej kriterier

Översiktlig beskrivning

Området består av en mindre skogsbevädd kulle invid Järla-viadukten. Trädskiktet domineras av medelålders ek och gammal tall, med inslag av björk, lönn och enstaka sälgar. I det södra brynet mot Värmdövägen finns ett område med tätt växande sötkörbär. Tallarna är mellan 120–200 år gamla och innehåller många ekologiskt viktiga strukturer såsom stamhåligheter, vedblottor, bohål samt grova, döda grenar.

På två tallar noterades den rödlistade vedsvampen tallticka *Phellinus pini* (NT). Buskkiktet är glest och domineras av unga lövträd, framförallt lönn och enstaka hasselbuskar. I fältskiktet växer bl.a. får- och rödsvingel, vit- och blåsippan, vårfryle och vispstarr. Marken är mestadels torr och blockrik. Död ved finns i kronorna på de äldre tallarna och i form av tre döda tallar, självgallrade lövträd samt en relativt nedbruten eklåga. En medelstor myrstack finns i områdets västra del.

Bedömningsgrund biotopvärde

Området bedöms hysa ett påtagligt biotopvärde genom skogsmark med förekomst av två mycket gamla tallar och många gamla tallar. Visst biotopvärde tillskrivs även det blommande syd-brynet, blockig

Figur 9. Del av naturvärdesobjektet med mycket senvuxna tallar runt 150 år gamla.

Figur 10. Gammal tall med ihålig stam. Inuti hålrummet fanns ett fågelbo.

terräng samt mindre förekomster av död ved. De gamla träden förekommer i ett nätverk tillsammans med andra miljöer med gamla träd i tätortsnära småskogar och på äldre tomter på centrala Sicklaön och tallarna har troligen betydelse som spridningslänk till andra områden med tallvärden.

Bedömningsgrund artvärde

Objektet bedöms hysa ett påtagligt artvärde genom två förekomster av en rödlistad art.

Naturvårdsarter:

- Tallticka, *Phellinus pini* (NT)
- Blåsippa, *Hepatica nobilis* (S)

Sammanfattande naturvärdesbedömning

Naturvärdena i området är framförallt knutna till skogsmark med de gamla och äldre tallarna samt arterna knutna därtill.

Sammanfattningsvis bedöms området hysa ett högt naturvärde motsvarande klass 2.

Tidigare inventeringar

Flera naturvärdesträd (med definitioner som skiljer sig något från den metodik som använts i denna inventering) har identifierats inom naturvärdesobjektet (Pro Natura 2013) Naturföretaget 2016).

Naturvärdesobjektet ligger i ett område som är utpekad som ett av "de viktigaste spridningsvägarna mellan ädellövsmiljöer" i rapporten spridningsanalys Sicklaön (Ekologigruppen 2014).

Lagligt skydd

Två av tallarna i området når kriterierna för särskilt skyddsvärda träd. Negativ påverkan på skyddsvärda träd är samrådspliktigt enligt 12 kap. 6 § miljöbalken.

Blåsippa är fridlyst genom 8 och 9§ i artskyddsförordningen.

6. Sammanfattning av naturvärdena i området

Tre naturvärdesobjekt har avgränsats; två med högt naturvärde och ett med visst naturvärde.

De viktigaste naturvärdena i området framförallt knutna till förekomsten av de äldre träden (se bilaga 4). Naturvärdesobjekt 1 innehåller flera gamla lövträd (9 utpekade naturvärdesträd varav 3 ekar når kriterierna för särskilt skyddsvärda träd) och i naturvärdesobjekt 3 finns ett antal gamla tallar (14 utpekade naturvärdesträd varav 2 tallar når kriterierna för särskilt skyddsvärda träd). Ett naturvärdesträd ligger utanför naturvärdesobjekten. Att området hyser relativt många naturvärdesträd har även lyfts fram i två tidigare inventeringar (Pro Natura 2013; Naturföretaget 2016). Vissa värden finns även kopplade till en slänt med magra jordblottor och viss blomrikedom.

De rödlistade vedsvamparna talticka *Phellinus pini* (NT) och ekticka *Phellinus robustus* (NT) förekommer på två, respektive ett träd. Talticka är en brunrötande svamp som lever på gamla träd och ger upphov till lucker ved i stampartiet där svampens mycel verkar som nedbrytare. Den försvagade veden är utmärkt för hackspettar att hacka ut bohål i vilket också noterades i rikliga mängder på ett träd inom området.

Utöver de noterade naturvårdsarterna så utgör gamla, tallar och ekar med vedblottor, stamhåligheter och vedblottor viktiga biotoper för många insekter.

De gamla träden förekommer i ett nätverk tillsammans med andra miljöer med gamla träd i tätortsnära småskogar och på äldre tomter på centrala Sicklaön. Även om inventeringsområdet är mycket litet, så spelar nätverket av gamla ekar och tallar i dessa tätortsnära miljöer sannolikt en stor roll för biologisk mångfald. Sett ur ännu större skala så har Stockholmsregionen en särställning vad gäller miljöer med gammal tall. I och med urbaniseringen i regionen har många områden inte varit aktuella för rationellt skogsbruk, vilket gjort att det finns långt mycket mer värdefulla tallmiljöer kvar här jämfört med mer glesbefolkade liknande områden i Sverige. Även naturvärden kopplade till gamla ekar är på landskapsnivå stora i och kring Stockholm.

Under sommaren 2020 har inventeringsresultatet kompletterats med ett riktat eftersök av den fridlysta arten skogsknipprot, *Epipactis helleborine*, som tidigare uppgivits från området (Pro Natura 2013). Emellertid kunde arten inte återfinnas och har troligen utgått från området.

7. Litteratur och källor

7.1. Skriftliga källor

Andersson, L. 1993: Ängs- och hagmarker i Jönköpings län. – Miljö i Jönköpings län 1993:1. Länsstyrelsen i Jönköpings län.

ArtDatabanken 2013: Naturvårdsarter. – ArtDatabanken rapporterar 14, SLU.

ArtDatabanken 2015: Rödlistade arter i Sverige 2015. – ArtDatabanken, SLU.

Ekologigruppen 2009: Biologisk mångfald i Nacka, Underlagsrapport till grönstrukturplan för Nacka kommun. Projektnr. 5577.

Ekologigruppen 2014: Spridningsanalys Sicklaön. Grönstruktur och ekologiska samband för miljöer med ädla lövträd, respektive äldre barrskog.

Höjer, O. & Hultengren, S. 2004: Åtgärdsprogram för särskilt skyddsvärda träd i kulturlandskapet. Naturvårdsverket. Rapport 5411.

Jordbruksverket 2005: Ängs- och betesmarksinventeringen – inventeringsmetod. Jordbruksverket Rapport 2005:2.

Jönsson, C. 2009: Ny metod för kontinuerlig naturtypskartering av skyddade områden (KNAS). – Metria Geoanalys. 2009.

Löfgren, R. & Andersson, L. 2000: Sydsvenska lövskogar och andra lövbärande marker. Kriterier för naturvärdering, skydd och skötsel. – Naturvårdsverket. Rapport 5081.

Nacka kommun 2011: Grönstrukturprogram.

Naturföretaget 2016: Trädinventering i Saltsjö-Järla

Nitare, J. (ed.) 2010: Signalarter. Indikatorer på skyddsvärd skog. Flora över kryptogamer. – 4:e rev uppl. Skogsstyrelsen.

Påhlsson, L. 1998: Vegetationstyper i Norden. – TemaNord 1998:510.

Pro Natura 2013: Järlahöjden – Inventering av naturvärdesträd centrala Sicklaön, Nacka kommun.

Pro Natura 2019: Naturvärdesinventering av Birkaområdet, Nacka kommun.

SIS Swedish Standards Institute 2014: Naturvärdesinventering avseende biologisk mångfald (NVI). Genomförande, naturvärdesbedömning och redovisning. – Svensk Standard SS 199000:2014.

SIS Swedish Standards Institute 2014: Naturvärdesinventering avseende biologisk mångfald (NVI). Komplement till SS 199000. – Teknisk rapport SIS-TR 199001:2014.

Skogsstyrelsen 2014: Handbok för inventering av nyckelbiotoper. Skogsstyrelsen, Jönköping.

7.2. Kartor

Ortofoto (2019), erhållet av Nacka kommun via WMS-länk.

7.3. Databaser och internet

Artportalen – Rapportsystem för växter, djur och svampar:

<https://artportalen.se/>

Länsstyrelsernas geodatakatalog:

<https://ext-geodatakatalog.lansstyrelsen.se/GeodataKatalogen/>

Naturvårdsverkets kartverktyg Skyddad natur

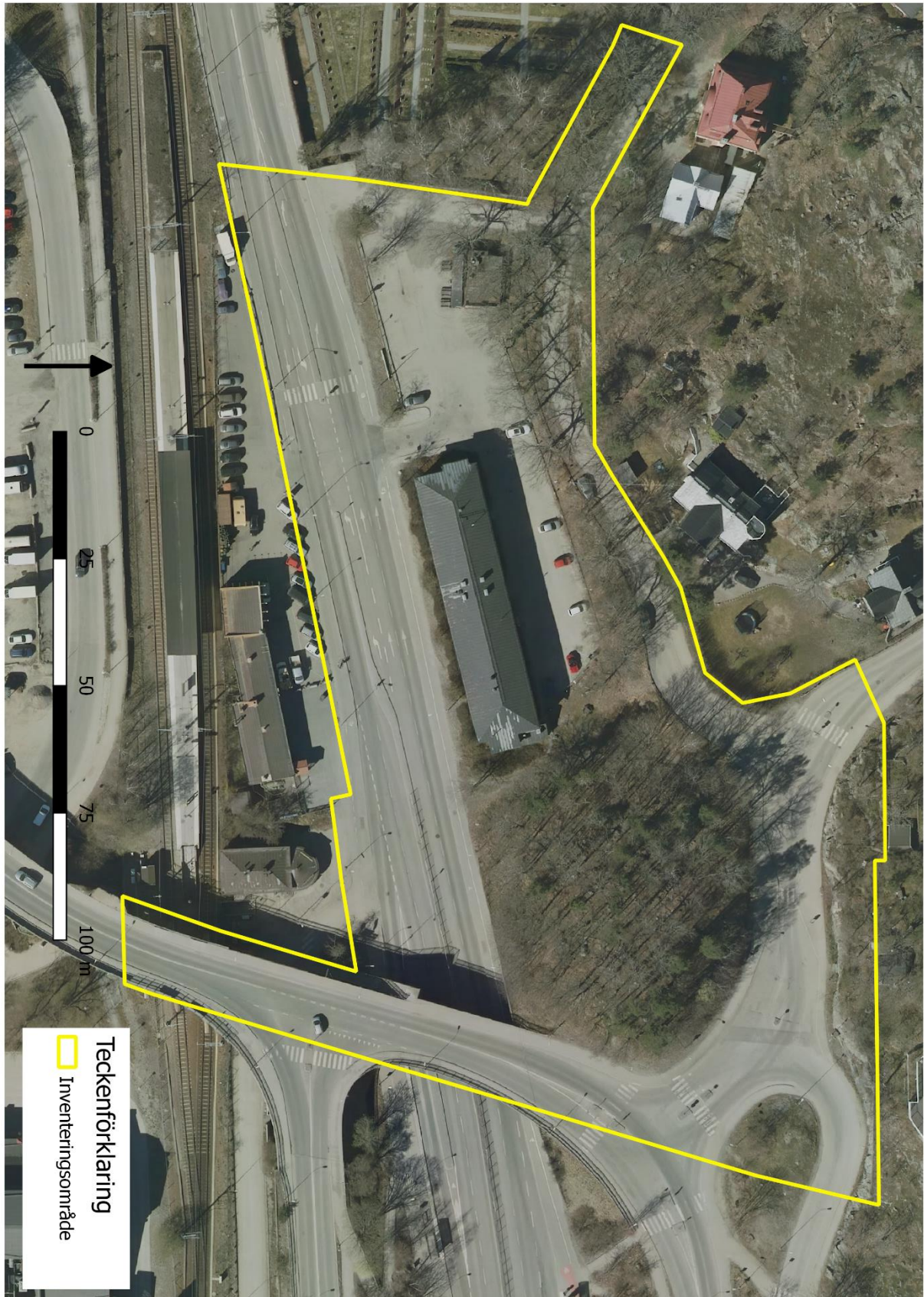
<http://skyddadnatur.naturvardsverket.se/>

Skogsstyrelsens kartdatabas:

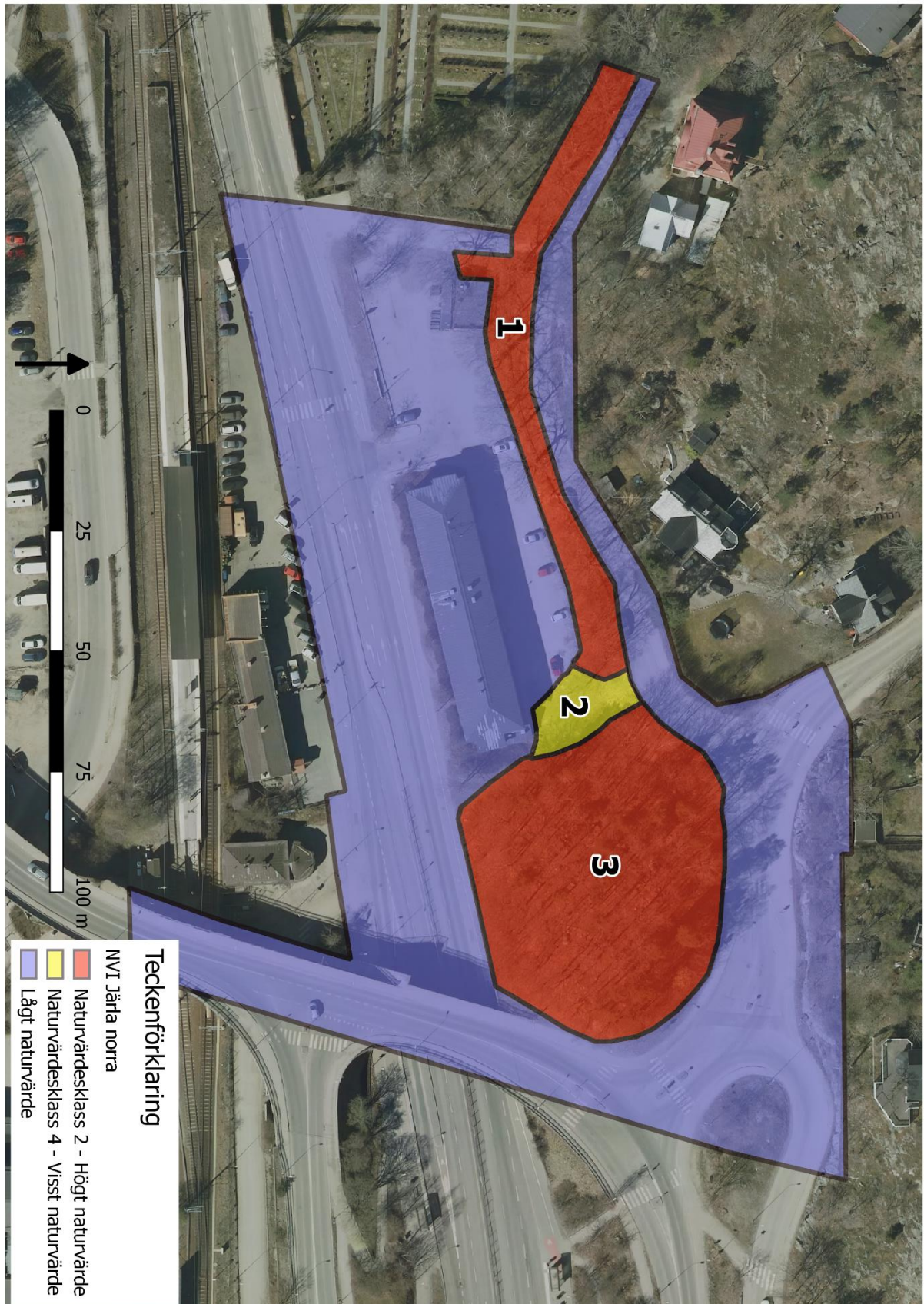
<https://kartor.skogsstyrelsen.se/kartor/>

Utförare Pro Natura Träringen 66b 416 79 Göteborg Handläggare Pro Natura Ola Hammarström	Dokumentnamn Naturvärdesinventering av ett område vid Järla norra, Nacka kommun	Sidnummer (antal sidor) 23 (23)
		Datum 2020-07-02
		Version 1:3

Bilaga 1. Karta över inventeringsområdet

Bilaga 2. Karta över naturvärdesobjekten och deras naturvärdesklass

Bilaga 3.

Karta över förekommande naturtyper

Bilaga 4. Karta över Värdeelement – naturvärdesträd

